

Poř. č. 11/2002

Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k výkladu ustanovení § 17 odst. 1 písm. b) trestního řádu, je-li trestná činnost spáchána prostřednictvím cenných papírů.

Podmínkou příslušnosti krajského soudu ke konání trestního řízení v prvním stupni ve věcech, v nichž byl trestný čin spáchán prostřednictvím směnek, šeků a jiných cenných papírů, derivátů a jiných hodnot obchodovatelných na kapitálovém trhu, nebo jejich padělků a napodobenin, pokud jejich zákonným znakem je způsobení značné škody nebo získání značného prospěchu ve smyslu ustanovení § 17 odst. 1 písm. b) trestního řádu je, že trestná činnost byla spáchána nikoli jen jejich pouhým zničením, odcizením, zpronevěrou, a zpravidla ani jejich prostým vylákáním, ale že byla spáchána s využitím jejich specifických vlastností jako zvláštních finančních nástrojů, to znamená, že takový trestný čin byl spáchán v důsledku nakládání, machinací či operací s těmito majetkovými hodnotami, zvláště pak na kapitálovém trhu, ale i mimo něj, nebo že byla spáchána alespoň v souvislosti s jejich užitím.

Městské státní zastupitelství v Praze se obrátilo na Nejvyšší státní zastupitelství se žádostí o sdělení stanoviska k výkladu ustanovení § 17 odst. 1 písm. b) tr. ř., pokud jde o podmínku příslušnosti krajského soudu ke konání trestního řízení v prvním stupni ve věcech, v nichž byl trestný čin spáchán prostřednictvím směnek, šeků a jiných cenných papírů,¹ derivátů² a jiných hodnot obchodovatelných na

---

¹ Pojem cenný papír není v našem právním řádu definován. V teorii se názory na definici cenných papírů různí, zpravidla je však cenný papír popisován jako určitý hmotný substrát, v němž je inkorporováno (vtěleno) subjektivní právo. Osud tohoto práva je proto nerozlučně spjat s hmotným substrátem, nejčastěji listinou (k tomu srov. např. Pelikánová, I., Komentář k § 155 zák.č. 513/1991 Sb., Akciová společnost-Základní ustanovení, ASPI). Zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, neobsahuje v § 1 odst.1 definici pojmu, ale jen výčet druhů cenných papírů (akcie, zatímní listy, poukázky na akcie, podílové listy, dluhopisy, investiční kupóny, listinné kupóny, opční listy, směnky, šeky, náložné listy, skladištní listy, skladové listy) s odkazy na příslušnou zákonnou úpravu, a stanoví, že cennými papíry jsou i jiné listiny, které jsou za cenné papíry prohlášeny zvláštními právními předpisy.

kapitálovém trhu,³ nebo jejich padělků a napodobenin, pokud jejich zákonným znakem je způsobení značné škody nebo získání značného prospěchu. Vyslovilo názor, že by mělo jít o případy skutkově i právně složité, nikoli např. o případ, kdy cenné papíry by byly jen odcizeny apod.

Lze souhlasit s názorem Městského státního zastupitelství v Praze, že důvodem, pro který je v obdobných věcech založena příslušnost krajského soudu jako soudu prvního stupně (a odvozeně od toho i orgánů činných v trestním řízení působících ve stadiu přípravného řízení), je skutková nebo právní náročnost věci. V tomto smyslu se vyjadřuje i důvodová zpráva k poslední novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb., jež uvedené ustanovení do zákona zakotvila. Ani ona však nepodává jeho podrobnější výklad.⁴

Aniž by bylo možno spolehlivě předvídat, jak vymezí tyto pojmy (pro případ stanovení příslušnosti krajského soudu v první instanci) soudní judikatura, která bude v těchto případech v konečném důsledku rozhodující,⁵ je nesporné, že musí jít svou povahou o závažnou nebo alespoň právně komplikovanou či jinak (např. skutkově) složitou trestní věc, pro jejíž řádné objasnění se předpokládá zpravidla zvláštní způsobilost daná specializací a vyššími odbornými znalostmi v této oblasti, a to nejen pokud jde o charakter samotných těchto investičních instrumentů, ale také zvláště co do možností jejich využívání v obchodněprávních vztazích, a zejména pak při finančních operacích na kapitálových trzích. Z toho plyne, že by nemělo jít o relativně jednoduché případy běžné majetkové trestné činnosti, kde hodnotu, jež byla odcizena, zpronevěřena či vylákána obvyklými způsoby typickými pro tuto majetkovou trestnou činnost, představují např. jen samotné listinné cenné papíry jako hmotné substráty, v nichž je uvedená hodnota inkorporována, obdobně tak, jako v případě odcizení peněz představují tuto hodnotu samotné peníze jako obecný hodnotový směnný ekvivalent.

Má-li být naplněn požadavek zákona, aby trestná činnost byla spáchána pomocí těchto zvláštních majetkových hodnot, mělo by k výsledku, tedy vzniku škody či prospěchu (a to přinejmenším ve značném rozsahu), dojít **nikoli jejich prostým zničením, odcizením či zpronevěrou**, ale mělo by být tohoto následku, tedy s jistým

---

² Podle § 8a odst. 5 zákona o cenných papírech se deriváty rozumí penězi ocenitelná práva a závazky, jejichž hodnota se vztahuje k cenným papírům nebo je odvozena z cenných papírů, komodit, měn, jiných majetkových hodnot, úrokových měr, kursových indexů nebo jakýchkoliv jiných faktorů stanovených pro tento účel, a ke smlouvám nebo ze smluv o nich. Teorie zařazuje mezi deriváty opce, finanční termínové kontrakty, forwardy, futures a swapy (blíže k těmto pojmům viz např. Sekerka, B., Cenné papíry a kapitálový trh, Profess, Praha 1996, str. 15 a násl.).

³ Souhrnně lze nazvat investičními instrumenty, mezi něž je třeba zařadit i deriváty, obchodované na kapitálovém trhu. Na druhé straně tu zákon nepožaduje, aby šlo výlučně jen o trestnou činnost, spáchanou při obchodování s nimi na kapitálovém trhu.

⁴ Uvádí se v ní: „Dosavadní právní úprava působnosti krajského soudu jako soudu prvního stupně se v prvé řadě odvíjí od typové závažnosti projednávaného trestného činu, která se u majetkových a hospodářských trestných činů odvíjí od výše způsobené škody. Přestože se tato úprava v zásadě zachovává, neukazuje se jako nejvhodnější, neboť dostatečným způsobem nepřihlíží k dalším důvodům, pro které se jak v občanském tak trestním řízení část agendy soustřeďuje u vyšších soudů. Mezi nimi je nejdůležitějším požadavek potřebné specializace soudců rozhodujících věci, které tvoří menšinu objemu soudní agendy, avšak jsou zpravidla právně a skutkově složité. To platí zejména o případech závažné finanční a bankovní kriminality a o některých dalších trestných činech - např. trestné činy podle § 127, 128, 149 trestního zákona. V zájmu účinnějšího postihu této kriminality se navrhuje, aby do působnosti krajského soudu jako soudu prvního stupně patřily i některé další taxativně vypočtené trestné činy.“

⁵ Kde dnes díky změněnému způsobu rozhodování ve sporech o příslušnosti mezi okresními a krajskými soudy lze očekávat, že k výsledku se dospěje podstatně rychleji (srov. zejména § 24 ve spojení s § 188 odst. 1 písm. a) tr. ř.) než by tomu bylo podle předchozí úpravy, účinné do 31.12.2001.

zjednodušením řečeno účinku trestného činu, dosaženo jejich **užitím nebo alespoň v souvislosti s jejich užitím**. Totéž bude zpravidla platit i tehdy, stane-li se taková zvláštní majetková hodnota **předmětem vylákání jen proto, že je sama o sobě nositelem vtěleného subjektivního (majetkového) práva**. V tomto posledním případě však již bude nutno pečlivě zvažovat, do jaké míry lze uvedený trestný čin podřadit ještě pod obvyklou majetkovou trestnou činnost, nebo do jaké míry se **v takové trestné činnosti promítá již ona zvláštní povaha uvedených majetkových hodnot jako investičních instrumentů, touto svou povahou určených zejména pro obchodování na kapitálovém trhu**, tedy pro přerozdělování volného kapitálu. V tomto druhém případě by již nepochybně byla založena příslušnost krajského soudu jako soudu prvního stupně ve smyslu ustanovení § 17 odst. 1 písm. b) tr. ř.

Přinejmenším do okamžiku jednoznačného vymezení pravidel pro určování příslušnosti podle citovaného ustanovení judikaturou, která bude pak v aplikační praxi uplatňována jako uznávané kritérium, **v případě odůvodněných pochybností o tom, zda bude v těchto věcech dána příslušnost krajského či naopak okresního soudu jako soudu prvního stupně**, musí platit – oproti dosavadním zvyklostem – zásada, že bude v takových případech primárně **založena příslušnost krajského soudu**. Je to odůvodněno mj. i praktickými potřebami a hledisky – zpravidla jen specializovaný orgán vybavený potřebnou odbornou způsobilostí, dokáže odhalit skutečné znaky posuzovaného jednání a objasnit je po skutkové stránce ze všech hledisek důležitých i pro správné právní posouzení věci.

Bližší kritéria pro posouzení této příslušnosti lze jen obtížně v obecné rovině vymezit, ať už v negativní či pozitivní podobě. Půjde zejména o různé formy nakládání s těmito majetkovými hodnotami v obchodněprávních vztazích, o machinace s nimi, o operace na finančních trzích, atd. Mělo by proto jít o takovou trestnou činnost, která, jak již bylo řečeno výše, **zpravidla** nemá za cíl zmocnit se uvedených finančních instrumentů jako svého druhu **platidel majících určitou hodnotu (cenu), případně i přímo vyčíslitelnou v penězích**. Nemělo by se proto jednat tedy o trestnou činnost, kde tyto zvláštní majetkové hodnoty vlastně tvoří **předmět útoku**. Ani při tomto vymezení však nelze zapomínat, že důležitým hlediskem je nejen samotné protiprávní jednání, prostřednictvím něhož se pachatel takového investičního nástroje zmocnil, ale může se jím stát v daném konkrétním případě i to, za jakým cílem tak učinil a jak s ním posléze sám naložil. Neboť i zde může být určitá forma získání (přisvojení si) uvedené zvláštní majetkové hodnoty pouze prostředkem k získání dalších majetkových hodnot (např. při jejich použití v rámci obchodů na kapitálovém trhu) a pak by bylo třeba na takové jednání zpravidla pohlížet (podle míry aktuálně získaných informací o jeho podstatě ve fázi jeho zjištění; zpravidla tedy na počátku přípravného řízení) jako na komplex jednání, nikoli jako na sobě nezávislá, izolovaná jednání.

Obvykle bude taková trestná činnost buď přímo vyplývat ze samotné zvláštní podstaty cenných papírů a dalších investičních instrumentů (včetně derivátů), která je pro ně typická, a jež je předurčuje pro určité (standardní) **finanční operace v obchodněprávních vztazích**, zejména pak **na kapitálových trzích**. Nebo bude taková trestná činnost s touto jejich podstatou velmi úzce spojena. Obdobně, jako tomu je v případech trestné činnosti navenek se jevící jako trestná činnost „běžného“ majetkového charakteru (např. v kvalifikované podobě podle ustanovení § 250 tr. zák. o trestném činu podvodu), kde však významnou roli v rámci skutkového stavu i právního posouzení věci hrají platební instrumenty plnící úlohu zajišťovacího prostředku. Typickými případy, které se v praxi již vyskytly a které je třeba podřadit

pod vymezení příslušnosti krajského soudu plynoucí z ustanovení § 17 odst. 1 písm. b) tr. ř., jsou případy, v nichž hrály důležitou úlohu směnky.⁶ Směnky tu mnohdy slouží jako prostředky zajištění příslušného obchodního závazkového (nebo i občanskoprávního) vztahu, přičemž posléze se ukáže, že tento zajišťovací instrument nemůže splnit svou funkci buď pro nedostatky svých formálních náležitostí, nebo proto, že byly vystaveny jako nekryté či dokonce jako falešné, popřípadě jsou stíženy jinými podstatnými vadami. Ačkoli v uvedených případech směnky sehrávají úlohu zpravidla „jen“ jako zajišťovací instrument, v konečném důsledku jsou i samy příčinou ztráty vzniklé na straně poškozeného, neboť svou zástavní, resp. zajišťovací (a posléze uhrazovací) funkci nesplní. Navíc již v počátečním stadiu vzniku takového závazkového vztahu mohou naopak sehrát podstatnou roli při jeho uzavření tím, že navenek vzbuzují důvěru u věřitelů v poctivé jednání protistrany a současně slouží i jako důkaz vyloučení rizika z možných ztrát, které by hrozily věřitelské straně z uzavíraného obchodu. V takovém případě se vlastně již od samého počátku stávají jedním z prostředků k dosažení cíle podobné trestné činnosti – podvodného vylákání majetkových hodnot na úkor druhé smluvní strany.

Někdy je to i samotná zvláštní podstata těchto finančních instrumentů, jež je přímo předurčuje k určitému typu obchodních operací, které jsou spojeny s mírou rizika vyšší než obvyklou (na rozdíl od jiných jim podobných zvláštních majetkových hodnot nebo od tradičních platidel – peněz), což je typické pro obchodování a finanční operace s deriváty. U nich posouzení toho, do jaké míry byla finanční operace s nimi legální a od jaké míry již přesáhla meze poctivého obchodování, může být zvláště složitá. Již to si vyžaduje náročnější posuzování každého nestandardního případu jejich užití (nebo na prvý pohled i standardního, avšak s nestandardními důsledky pro některou zúčastněnou stranu), což by mohlo nasvědčovat tomu, že byla překročena mez běžných obchodněprávních či občanskoprávních vztahů a jedná se již o trestný čin, a odtud pochází i odůvodněná a zdůvodnitelná potřeba, aby se každou takovou věcí zabýval specializovaný orgán činný v trestním řízení nadaný vyšším stupněm odbornosti.

Z těchto důvodů je třeba se klonit při posuzování podmínek, stanovených v ustanovení § 17 odst. 1 písm. b) tr. ř. pro příslušnost krajského soudu jako soudu prvního stupně spíše k extenzivnímu, nikoli restriktivnímu výkladu.

---

⁶ Vyskytly se již např. následující případy, které byly kvalifikovány jako trestné činy podvodu podle § 250 tr. zák. (v příslušné právní kvalifikaci podle výše z působené škody), v prvním uváděném případě také ještě jako trestný čin zvýhodňování věřitele podle § 256a tr. zák.:

- Společnost M CENTRUM R., s.r.o., přijala od občanů půjčky v částkách 380.000,- Kč, 400.000,- Kč a 1.600.000,- Kč oproti vystaveným směnkám a pod příslibem poskytování výnosů z půjček, které však nebyly spláceny; společnost vystavovala následně nové směnky a to vše za situace, kdy měla celkové dluhy přesahující částku 10.000.000,- Kč, takže bylo evidentní, že nemůže ani splnit své závazky ani poskytnout plnění oproti případně uplatněným směnkám.
- Mezi občany byla uzavřena smlouva o krátkodobé půjčce ohledně částky 1,8 mil. Kč, půjčka byla zajištěna směnkou, vystavenou dlužníkem, a zástavním právem k nemovitosti. K uhrazení půjčky pro nesolventnost dlužníka nedošlo, pro stejný důvod nebyl dluh uhrazen ani oproti uplatněné směnce. K částečné úhradě dluhu pak došlo realizací nemovité zástavy.
- Dvě firmy mezi sebou uzavřely kupní smlouvu na dodávku textilního zboží celkem za částku 1,4 mil. Kč. Protože prodávající měl pochybnost o solventnosti kupujícího, bylo v kupní smlouvě ujednáno, že zaplacení ceny zboží bude zajištěno depozitní směnkou. Směnka byla opatřena podpisem předsedy představenstva dlužnické společnosti. Jeho podpis nesla i uzavřená kupní smlouva. Protože kupní cena nebyla kupujícím zaplácena, byla směnka předložena v Komerční bance. Ta však sdělila, že ji výstavce neproplatil. Spornými v dané věci jsou i samotné podpisy předsedy představenstva společnosti jak na kupní smlouvě, tak i na vystavené směnce, a je dáno podezření, že podpisy na obou dokumentech by mohly být zfalšované.

Toto stanovisko bylo vydáno podle ustanovení § 12 odst. 2 zákona o státním zastupitelství.

Nejvyšší státní zástupkyně:
Mgr. Marie Benešová, v.r.